

Prijazen in nasmejan

Spomini na tovariša Edvarda Kardelja se-gajo daleč nazaj v leto 1943, ko sem ga prvič srečala na osvobojenem ozemlju Dolomitov. Spoznala sem ga v februarju, ko sem bila iz Centralne tehnike, ki je imela svoje enote razdeljene po hišah in bunkerjih, premešče-na na delo v agitprop pri CK.

To je bilo v času, ko so Nemci, Italijani in belogardisti pripravljali ofenzivo na osvobo-jeno ozemlje Dolomitov. Zato se je Dolomit-ski odred razformiral in priključil različnim

brigadam. Z nevarnega področja se je proti Rogu premaknil tudi izvršni biro OF in Cen-tralni komite. Na poti, za katero smo potrebovali skoraj teden, sem se prvič поблиže spoznala s tovarišem Kardeljem. Naša sku-pina je z zaščitnim bataljonom vred štela komaj 50 ljudi, medtem ko je bilo sovražni-kov več tisoč. Med maršom smo se nekaj-krat ustavili in si nabirali novih moči. Na enem izmed postankov je doktor Cedrih pre-gledal tudi tovariša Kardelja. Kljub odprtim

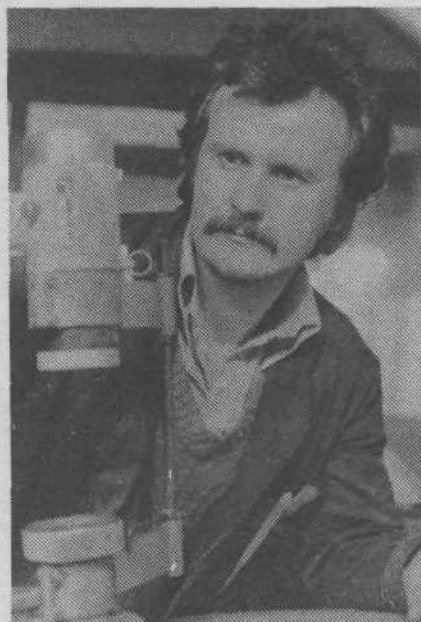

Edvard Kardelj na proslavi 60-letnice Borisa Zihlerja 1970. leta.

Generacije, ki sedaj stopajo v aktivno ustvarjalno družbeno življenje, niso imele neposre-dnega stika z jugoslovansko buržoazno družbo, čeprav je del teh generacij vsekakor — ne da bi se tega zavedal — pod bolj ali manj izraženim vplivom miselnosti starega sveta in njegovih idejnih tradicij. Izhodišče za razmerje teh generacij do sodobnega družbenega dogajanja ni stara jugoslovanska družba, marveč sedanja, socialistična; in sicer taka, kakršna je s svojimi pridobitvami, pa tudi s svojimi problemi, protislovji, težavami in deformacijami. Zato te generacije po sami svoji naravi bolj kritično gledajo in ocenjujejo sedanje družbeno stanje in dogajanje kot pa revolucionarne in predrevolucionarne generacije. To ni njihov greh, ampak njihova prednost. Če si nove generacije ne bi bile sposobne postaviti novih smotrov, bi družba zastala v svojem razvoju.

Toda prav tu nastaja problem. Resnično novo lahko ustvarjajo samo resnično ustvarjalne družbene sile. Stihijna negacija obstoječega sama po sebi ne more ustvariti resnično novega. Ustvarjati resnično napreden jutrišnji dan je torej veliko težja in širša naloga kot pa šamozanika-nje obstoječega.

»Beleške o naši družbeni kritiki«

mnimo na vse pridobitve, ki so bile dosežene med vojno in po njej, ki so odraz naporov delovnih ljudi in idej velikih revolucionar-jev.

Presunilo nas je...

Milena Blejec, glavna sestra, zdrav-stveni dom Moste:

Menim, da je njegov pomen neizbrisen in da bo ostala vsebina njegovega dela vedno med nami.

žuljem in ranam, se med potjo ni niti enkrat pritožil ali negodoval. Napore je prenašal enako vztrajno kot drugi. Na Travnici gori, kjer so imeli terenci dobro prikrito postojan-ko, smo se ustavili. Večina nas je vsa izmu-čena in brez moči takoj legla k počitku. Le tovariši Kardelj, Kidrič in Leskošek niso poznali počitka, posvetili so se delu in pogo-voru s terenci. Centralni komite je ostal na bazi 20, kjer je kmalu zraslo celo naselje, potrebno za nemoten potek dela CK, IB, OF, zaščitnega bataljona, agitpropa, celo jedilnica je bila v posebni baraki.

V tem, sicer kratkem obdobju, so bila srečanja s tovarišem Kardeljem pogostejša in pristnejša. Spominjam se, da je veliko-krat odpotoval, vsak njegov povratak pa smo težko pričakovali. Vračal se je poln novic, napotkov za delo in optimističnih vzpodbud. Velikokrat nam je tudi predaval o naši borbi in socializmu.

Tudi po vojni sem se s Kardeljem večkrat srečala, čeprav zgolj prijateljsko. Večkrat smo hodili na skupne družinske izlete. Zato sem ga spoznala kot človeka, skromnega, iskrenega, prijateljskega.

O njegovi skromnosti, neposrednosti in iznajdljivosti priča tudi utrinek iz družinske-ga izleta v Novakov rovt vkljenjen med Moj-strano in Krmo. Lep majski dan je dopolnil pogled na dolinico med hribi, posejano z encijani. Očarani od pomladne podobe smo jo mahnilo še globlje pod hribe. Lakota nas je spomnila na čas obeda in tovariš Kardelj je obljubil, da bo pripravil odličnega golaž. Smejali smo se mu, kajti v bližini ni bilo vode. Pa se je tovariš Kardelj domislil, ter golaž zalival z radensko in pivom. In res, golaž je bil izvrsten, njegova domiselnost je prekosila naša pričakovanja.

Tudi zadnja leta, čeprav bolan, je prema-goval bolečine z optimizmom in energijo, ostal prijazen in nasmejan in takšnega bom ohranila tudi v svojem spominu.

Peta državna konferenca KPJ in začetek druge svetovne vojne

O tej konferenci je pripovedoval takole:

»Udeležil sem se mnogih partijskih konfe-renc, toda ta je bila ena najuspešnejših, ker je bila polna realistične ocene položaja in ustvarjalne orientacije na konkretne naloge. Peta konferenca je v mnogih stvareh do-končno formulirala in potrdila preokret, ki je bil pravzaprav nastal že prej. Partija ni več živela v svetu konstrukcij, abstraktnih formul, direktiv »od zgoraj«, marveč se je jela boriti samostojno, skladno s konkretni-mi pogoji in mobilizirala množice za njihove vsakdanje zahteve ter usmerila ta boj na pot revolucionarnih smotrov. Novi politbiro se je usmeril na to, da aktivizira partijo v celot-ni politični problematiki, se pravi, da jo usposobi, da postane vodilen politični čini-telj v vseh gibanjih množic, da pošlje komu-niste kot aktiviste povsod tja, kjer so množi-ce. Partija se je dokončno otrsela zarotniške atmosfere in postala politični dejavnik kot stranka množic.«

V spominih na začetek druge svetovne vojne pa je Edvard Kardelj med drugim povedal:

»Sestega aprila sem se mudil v Beogradu, kamor sem prispel nekaj dni prej. Od konca leta 1939 sem živel v glavnem v Zagrebu. V okviru politbiroja je bil namreč ustanovljen sekretariat politbiroja, katerega član sem bil poleg tovariša Tita in Rankovića tudi jaz. Po 27. marcu smo jeli misliti, da bi se sekreta-

riat politbiroja preselil v Beograd. Sklenjeno je bilo, da moram takoj na pot, in tako sem prispel tja prve dni aprila.

Spominjam se, da smo prav za šteti april pripravljali v Beogradu velike demonstraci-je, s katerimi smo hoteli podpreti sklenitev pogodbe o nenapadanju, ki jo je takratna beogradska vlada sklenila s Sovjetsko zvezo. Istočasno pa smo nameravali s čimbolj mno-žičnimi demonstracijami politično pritisniti v smeri dejanske legalizacije Komunistične partije, odpiranja zaporov obsojenim komu-nistom, razširitve vlade v smislu sestave demokratične obrambne narodne vlade itd. Toda tisti dan zgodaj zjutraj so nas obvestili, da je napovedana vojna, in menil sem, da je najbolje oditi v Beograd. Bil sem prepričan, da bodo Zemun, kjer sem se takrat mudil, bolj bombardirali spričo industrije in letališča in tako sem se s prvim tramvajem odpe-ljal v Beograd. Glede Hitlerjeve vojne takti-ke sem bil torej zelo slab prerok.

Po bombardiranju sem se preselil k Ribni-karju. Tam sem se zadržal 6. in 7. aprila. Tu sem se povezal z drugimi člani Centralnega komiteja, ki so se mudili v Beogradu, potem pa sem odpotoval v Zagreb, ker je novi položaj terjal nove sklepe. V Zagreb sem hotel prispeti pred Nemci. Dva dni sem se vozil od Beograda do Zagreba v odprtem tovornem vagonu. Takoj sem odšel na sesta-

nek s tovarišem Titom oziroma na sejo polit-biroja. Tega sestanka se je udeležilo tudi nekaj drugih tovarišev iz Zagreba. Sklenili smo po tovarnah organizirati obrambo mesta pred Nemci. Ko pa sem po seji prišel na Ilico, so se nemški tanki že valili po njej. Na Jelačićevem trgu sem videl prve skupine ustašev, ki so se zbirali okrog ustaške zasta-ve. Nekaj dni pozneje smo sklenili, naj se sekretariat politbiroja preseli v Beograd. In tako je tovariš Tito po širši konferenci, na kateri smo določili jasno pot za nadaljnje delo, v duhu priprav na oboroženo vstajo odpotoval v Beograd, kamor je bil malo prej

prispel že tovariš Ranković. Hkrati smo ta-krat sklenili, da ostanem začasno v Zagrebu in da bom delal s centralnim komitejem Hrvatske in Slovenije, ker so bile možnosti glede zveze z Beogradom v takratnem polo-žaju še dvomljive. In tako sem se vse do septembra 1941 mudil zdaj v Zagrebu zdaj v Ljubljani. Ob Hitlerjevem napadu na ZSSR sem bil v Ljubljani. Že prej določena usme-ritev CK KPJ na oboroženo vstajo je bila tako jasna, da smo v Ljubljani — čeprav takrat nismo imeli zveze z Beogradom — določili malone istovetno stališče, na kakrš-no se je bil postavil politbiro v Beogradu.«

